

⁴⁴ Organisation Internationale des Constructeurs d'Automobiles, *World motor vehicle production by country and type 2015*, 2016.

⁴⁵ Deloitte, *EU – Japan Free Trade Agreement Impact assessment for the automotive industry*, Belgium, 2012.

⁴⁶ Samochody o maksymalnej pojemności silnika 660 cm³ oraz długości nieprzekraczającej 340 cm.

⁴⁷ Deloitte, *EU – Japan Free Trade Agreement...*, op. cit.

⁴⁸ UN-ECE 1958 *Agreement on the harmonisation of technical requirements and certification procedures*.

⁴⁹ European Business Council in Japan, *Golden Opportunity...*, op. cit.

⁵⁰ E.R. Sunesen, J.F. Francois, M.H. Thelle, *Assessment ...*, op. cit.

⁵¹ Ibidem.

⁵² EU-Japan Business Round Table, *Recommendations...*, 2015, op. cit.

⁵³ European Business Council in Japan, *Golden Opportunity...*, op. cit.

⁵⁴ Financial Service Agency (FSA), *About unregulated Kyosai*, 2016.

⁵⁵ European Business Council in Japan (EBC), *Taking Action – The EBC Report on the Japanese Business Environment 2014*, The European Business Council in Japan, Tokyo 2014.

⁵⁶ Obliczenia własne na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/eurostat/web/balance-of-payments/data/database>

⁵⁷ European Business Council in Japan, *Golden Opportunity...*, op. cit.

⁵⁸ EU-Japan Business Round Table, *Recommendations...*, 2015, op. cit.

⁵⁹ European Business Council in Japan, *Golden Opportunity...*, op. cit.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ UNCTAD, *World Investment Report 2015. Reforming international investment governance*, United Nations Publications, New York & Geneva 2015.

⁶² W 2014 r. wskaźnik udziału napływających BIZ do PKB był w Japonii najniższy spośród wszystkich państw OECD i wyniósł tylko 0,046% (w przypadku UE 1,522%). Źródło: OECD Database, <https://data.oecd.org/fdi/fdi-flows.htm> [dostęp: 1.6.2016].

⁶³ OECD, *Economic Surveys – Japan*, 2015.

⁶⁴ S. Fukukawa, *Knock down barriers to FDI*, "The Japan Times", 30.08.2013.

⁶⁵ OECD, *Economic Surveys...*, op. cit.

⁶⁶ European Commission, *Impact Assessment Report...*, 2012, op. cit.

⁶⁷ European Commission (EC), *EU Proposals for Regulatory Reform in Japan. Final consolidated version*, 2008.

⁶⁸ W tym zakresie przewidziano już pewne zmiany – począwszy od 2017 r. przedsiębiorstwa, które odnotują straty będą mogły odliczyć 50% ich wartości przez kolejne 10 lat. W dalszym ciągu jednak postanowienia te będą mniej korzystne niż w innych państwach regionu.

⁶⁹ EU-Japan Business Round Table (EU-Japan BRT), *Recommendations of the EU-Japan Business Round Table to the Leaders of the European Union and Japan, Working Party D: Financial Services, Accounting and Tax Issues*, Brussels, 2015.

⁷⁰ E.R. Sunesen, J.F. Francois, M.H. Thelle, *Assessment ...*, op. cit.

⁷¹ Foreign Trade Association (FTA), *EU-Japan...*, op. cit.

⁷² E.R. Sunesen, J.F. Francois, M.H. Thelle, *Assessment ...*, op. cit.

⁷³ Szerzej: M. Solis, *Can FTAs Deliver Market Liberalisation in Japan? A study on Domestic Political Determinants*, "Review of International Political Economy", Volume 17, Issue 2, 2010.

⁷⁴ L. Griek, *Government Procurement in Japan. Obstacles and Opportunities for European SMEs*, EU-Japan Centre for Industrial Co-operation, 2014.

⁷⁵ G. Mazur, *Negocjacje handlowe...*, op. cit.

⁷⁶ L. Griek, *Government Procurement in Japan...*, op. cit.

⁷⁷ European Commission, *Impact Assessment Report...*, 2012, op. cit.

⁷⁸ European Service Forum (ESF), *Public Consultation on the future of EU-Japan trade and economic relations*, ESF contribution to DG Trade, 2010.

⁷⁹ Japan Automobile Manufacturers Association, *Common Challenges, Common Future. Japanese Auto Manufacturers Contribute to the Competitiveness of Europe's Motor Industry 2016*, June 2016.

SPORY UNIJNO-ROSYJSKIE NA FORUM ŚWIATOWEJ ORGANIZACJI HANDLU

Marzenna Błaszczuk-Zawiła*

Federacja Rosyjska (Rosja) jest członkiem Światowej Organizacji Handlu (WTO) od 22 sierpnia 2012 r. Od czterech lat powinna zatem przestrzegać postanowień porozumień WTO oraz stopniowo wdrażać te zobowiązania, dla których wynegocjowała okresy przejściowe. Realizacja przez Rosję zobowiązań akcesyjnych budzi jednak zastrzeżenia innych członków organizacji. W kilku przypadkach skierowali oni oficjalne skargi do Organu Rozstrzygania Sporów WTO (*Dispute Settlement Body* – DSB), oskarżając Rosję o nieprzestrzeganie międzynarodowych zasad handlu lub niewypełnianie jej zobowiązań specyficznych¹. Najwięcej oficjalnych skarg wobec Rosji wysunęła Unia Europejska. W sierpniu 2016 r. zostały opublikowane rozstrzygnięcia paneli w dwóch pierwszych sprawach.

Równocześnie, zgodnie z przewidywaniami, Rosja wykorzystywała członkostwo w WTO, aby zaskarżać środki polityki gospodarczej innych członków organizacji, szkodzące interesom gospodarczym jej branż strategicznych (energetyka i przemysł metalurgiczny). Większość skarg Rosji dotyczyła Unii Europejskiej i jej państw członkowskich. Ponadto w 28 sporach Rosja zgłosiła chęć udziału jako strona trzecia, mająca ważny interes handlowy.

Tabela 1

Unijno-rosyjskie spory w WTO w okresie sierpień 2012 r. – sierpień 2016 r.

Spór	Przedmiot sporu	Strony trzecie w sporze
Rosja jako pozwany		
W sprawie opłaty recyklingowej od pojazdów silnikowych (DS462)	<p>środki odnoszące się do tzw. opłaty recyklingowej na pojazdy silnikowe nałożone na mocy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ustawy federalnej nr 128-FZ z 28 lipca 2012 r. w sprawie odpadów produkcyjnych i konsumpcyjnych, • Uchwały rządu Federacji Rosyjskiej nr 870 z 30 sierpnia 2012 r. w sprawie opłaty recyklingowej na kołowe środki transportu; <p>jako niezgodne z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • artykułami I:1, II:1(a), II:1(b), III:2 i III:4 Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu 1994 (GATT 1994); • artykułami 2.1 i 2.2 Porozumienia w sprawie środków dotyczących inwestycji i związanych z handlem (TRIMs). 	Brazylia, Chiny, Indie, Japonia, Korea Płd., Norwegia, Turcja, Ukraina, Stany Zjednoczone.
W sprawie środków stosowanych w imporcie trzody chlewnej, wieprzowiny i innych produktów wieprzowych z UE (DS475)	<p>środki wpływające na rosyjski import trzody chlewnej i jej materiału genetycznego, wieprzowiny, produktów wieprzowych oraz niektórych innych towarów z UE, rzekomo ze względu na ogniska afrykańskiego pomoru świń (ang. <i>African Swine Fever</i> – ASF). Zarzuty o niezgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • artykułami 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 5.7, 6.1, 6.2, 6.3, 7, 8, oraz Aneksami B i C Porozumienia w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych (SPS); • artykułami I:1, III:4 i XI:1 Układu GATT 1994. 	Australia, Brazylia, Chiny, Indie, Japonia, Korea Płd., Norwegia, RPA, Tajwan, Stany Zjednoczone.
W sprawie ceł antidumpingowych na lekkie samochody dostawcze z Niemiec i Włoch (DS479)	<p>cla antidumpingowe na lekkie samochody dostawcze z Niemiec i Włoch nałożone na mocy Decyzji Eurazjatyckiej Komisji Gospodarczej nr 113 z 14 maja 2013 r.; jako niezgodne z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • artykułami 1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.4, 3.5, 4.1, 6.2, 6.4, 6.5, 6.5.1, 6.8, 6.9, 6.10, 9.2, 9.3, 12.2, 12.2.2, 18.4 i Aneksem II Porozumienia o stosowaniu artykułu VI Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu 1994 (Porozumienia antidumpingowego); • artykułem VI Układu GATT 1994. 	Brazylia, Chiny, Indie, Japonia, Korea Płd., Turcja, Ukraina, Stany Zjednoczone.
W sprawie traktowania taryfowego niektórych produktów rolnych i przemysłowych (DS485)	<p>stosowane przez Rosję stawki celne w imporcie niektórych dóbr rolnych i przemysłowych, jako niezgodne z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • artykułami II:1(a), II:1(b) i VII Układu GATT 1994; • artykułami 1 do 7 oraz Aneksem I Porozumienia w sprawie stosowania artykułu VII Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu 1994 (o wycenie celnej). 	Australia, Brazylia, Chile, Chiny, Indie, Japonia, Kanada, Kolumbia, Korea Płd., Mołdawia, Norwegia, Singapur, Ukraina, Stany Zjednoczone.
Rosja jako skarżący/powód		
W sprawie metody „korekty kosztów” i niektórych środków antidumpingowych w imporcie z Rosji (DS474)	<p>metoda „korekty kosztów” stosowana przez UE przy obliczaniu marginesu dumpingu w niektórych postępowaniach antidumpingowych i przeglądach dotyczących przywozu z Rosji. Powyższe Rosja uważa za niezgodne z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • artykułami 2.1, 2.2, 2.2.1, 2.2.1.1, 2.2.2, 2.4, 3.1, 3.2, 3.4, 3.5, 5.8, 6.8, 9.2, 9.3, 11.1, 11.2, 11.3, 18.1 oraz 18.4 i Aneksem II Porozumienia antidumpingowego; • artykułami 10 i 32.1 Porozumienia w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych; • artykułami I i VI Układu GATT 1994; • artykułem XVI:4 Porozumienia ustanawiającego WTO. 	Arabia Saudyjska, Argentyna, Australia, Brazylia, Chiny, Indonezja, Kanada, Meksyk, Norwegia, Turcja, Ukraina, Stany Zjednoczone, Wietnam.
W sprawie niektórych środków związanych z sektorem energetycznym (DS476)	<p>„trzeci pakiet energetyczny” – dyrektywy, rozporządzenia, środki wykonawcze i decyzje, z uwagi na niezgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • artykułami II, VI, XVI i XVII Układu GATS i specyficznymi zobowiązaniami w ramach GATS; • artykułami I, III, X i XI Układu GATT 1994; • artykułem 3 Porozumienia w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych; • artykułem 2 Porozumienia TRIMs; • artykułem XVI:4 Porozumienia ustanawiającego WTO. 	Arabia Saudyjska, Brazylia, Chiny, Indie, Japonia, Kolumbia, Korea Płd., Ukraina, Stany Zjednoczone.
W sprawie metody „korekty kosztów” i niektórych środków antidumpingowych w imporcie z Rosji (druga skarga) (DS494)	<p>metoda „korekty kosztów” stosowana przez UE przy obliczaniu marginesów dumpingu w niektórych dochodzeniach antidumpingowych i przeglądach. Środki te Rosja uważa za niezgodne z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • artykułami 1, 2.1, 2.2, 2.2.1, 2.2.1.1, 2.2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.4, 3.5, 5.8, 6.8, 9.2, 9.3, 11.1, 11.2, 11.3, 11.4, 17.6, 18.1 i 18.4 oraz Aneksem II Porozumienia antidumpingowego; • artykułami 10 i 32.1 Porozumienia w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych; • artykułami I, VI:1, VI:2, VI:6 i X:3(a) Układu GATT 1994; • artykułem XVI:4 Porozumienia ustanawiającego WTO. 	Ukraina.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji publikowanych na stronie WTO: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_status_e.htm

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie unijnoro-rosyjskich sporów toczących się na forum WTO i sformułowanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- ☞ jakie jest uzasadnienie teoretyczne podejmowanych przez Rosję działań protekcyjnych (ochrona przemysłu raczkującego, strategiczna polityka handlowa, ochrona gałęzi przechodzących restrukturyzację/branż wrażliwych itp.)?,
- ☞ jakie były główne czynniki determinujące te działania (problemy strukturalne, pogorszenie koniunktury światowej, głęboka liberalizacja w wyniku akcesji do WTO, czynniki polityczne, inne)?,
- ☞ czy skargi wysuwane przez Rosję wobec UE były odpowiedzią na bieżącą politykę handlową, czy stały się próbą wykorzystania systemu rozstrzygania sporów WTO do rozwiązania wieloletnich konfliktów dwustronnych?

Sprawy wniesione przez Unię Europejską przeciwko Rosji

Jak już wspomniano, Unia Europejska wniosła do DSB najwięcej oficjalnych skarg przeciwko Rosji – cztery z sześciu². Odnosiły się one do opłaty recyklingowej, ograniczeń importu trzody chlewnej i wieprzowiny, ceł antidumpingowych na lekkie samochody dostawcze oraz poziomu ceł stosowanych (tabela 1). Dotyczyły zatem głównie środków wprowadzonych przez Rosję już po akcesji do WTO, a więc bieżącej polityki handlowej, a ponadto nieprzestrzegania zobowiązań do obniżenia stawek celnych. Spory z Rosją stanowiły znaczną część wszystkich sporów zainicjowanych przez UE w okresie sierpień 2012 – sierpień 2016 r. (łącznie było ich dziesięć).

Opłata recyklingowa od pojazdów silnikowych

Pierwszą sprawę przeciwko Rosji Unia zgłosiła do DSB w lipcu 2013 r.³ Dotyczyła ona wprowadzonej od września 2012 r. tzw. opłaty recyklingowej od pojazdów silnikowych, której celem było pokrycie kosztów utylizacji samochodów po zakończeniu okresu ich eksploatacji oraz rozwój przemysłu recyklingu w Rosji. Konstrukcja opłaty sprawiała, że w praktyce dotyczyła ona tylko pojazdów importowanych, a więc miała charakter dyskryminacyjny. Wpłynęła ona wyraźnie na poziom unijnego eksportu samochodów do Rosji (ramka 1).

Branża motoryzacyjna należy do najbardziej wrażliwych w Rosji, o czym mogą świadczyć m.in. działania jej władz podejmowane w trakcie procesu negocjacji akcesyjnych do WTO (dążenie do ograniczenia zakresu liberalizacji dostępu do rynku motoryzacyjnego, mimo silnych nacisków m.in. ze strony Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej, oraz do utrzymania wsparcia dla producentów krajowych). Jeszcze w końcowym etapie rokowań Rosja wprowadziła program inwestycyjny dla omawianej branży, który przewidywał środki umożliwiające nie tylko jej modernizację, ale i ochronę przed importem. Niektóre elementy polityki przemysłowej

realizowanej przez Rosję w branży motoryzacyjnej, a także zasady przyznawania ulg w specjalnych strefach ekonomicznych były niezgodne z postanowieniami WTO⁴, a ponadto budziły obawy Unii o możliwość przeniesienia produkcji części i podzespołów pojazdów silnikowych z UE do Rosji. Stały się one przyczyną podpisania dodatkowego unijnoro-rosyjskiego Porozumienia w sprawie handlu częściami i podzespołami pojazdów silnikowych, które stworzyło mechanizm kompensacji ewentualnego zmniejszenia eksportu części i komponentów do samochodów z UE na skutek realizacji wspomnianego programu inwestycyjnego.

Krajowe przedsiębiorstwa branży motoryzacyjnej, których produkcja była nastawiona na zaspokajanie popytu krajowego, były jednymi z największych przeciwników liberalizacji handlu w związku z akcesją do WTO. Wynikało to z ich niskiej konkurencyjności oraz ograniczonej możliwości jej poprawy⁵. Ostatecznie przyjęte przez Rosję zobowiązania akcesyjne zapewniały branży motoryzacyjnej ochronę czasową – okresy przejściowe na obniżenie ceł (redukcja głównie w latach 2018-2019) i zniesienie ulg celnych dla producentów krajowych (do lipca 2018 r.). Mimo to, Rosja po akcesji do WTO kontynuowała politykę ochrony branży motoryzacyjnej. Jednym z jej narzędzi była wspomniana opłata recyklingowa. Opłata ta była pobierana od pojazdów importowanych w momencie ich sprowadzania na rynek rosyjski, natomiast producenci krajowi (zarówno firmy z kapitałem rosyjskim, jak i zagranicznym) zobowiązani byli jedynie do zagwarantowania bezpiecznej utylizacji wyprodukowanych przez siebie samochodów po okresie eksploatacji⁶. Na podobnych zasadach jak krajowe traktowane były samochody pochodzące z Białorusi i Kazachstanu, tworzących z Rosją Euroazjatycką Unię Gospodarczą (EaUG). Różnicowane traktowanie pojazdów produkcji krajowej i pochodzących z EaUG oraz importowanych zostało uznane przez UE za naruszenie zasady traktowania narodowego i klauzuli najwyższego uprzywilejowania i stało się przyczyną wszczęcia przez nią sporu w WTO⁷. Dodatkowe zastrzeżenia dotyczyły struktury opłaty, która również wydawała się chronić producentów krajowych. Opłata miała charakter progresywny – jej wysokość była uzależniona od kategorii pojazdu i od jego wieku (rozdzielenie między pojazdami „nowymi” i „wyprodukowanymi ponad 3 lata temu”), przy czym różnice w poziomach opłat były znaczne⁸.

W październiku 2013 r. UE złożyła wniosek o powołanie panelu do rozstrzygnięcia tego sporu (ramka 2). Rosja uznała ustanowienie panelu za bezzasadne, argumentując, że sprawę można rozwiązać w drodze konsultacji i że zmiany przepisów już zostały przygotowane. W tym samym miesiącu Duma (Izba niższa rosyjskiego parlamentu) przyjęła ustawę rozszerzającą stosowanie opłaty recyklingowej na producentów krajowych, białoruskich i kazaskich od stycznia 2014 r. Panel do rozstrzygnięcia tej sprawy został jednak powołany w listopadzie 2013 r., bowiem nierozwiązana została kwestia ogólnego poziomu opłaty i sposobu jej naliczania. Ponadto zastrzeżenia członków WTO wzbudziło rozważane przez Rosję wprowadzenie podobnej opłaty dla maszyn i urządzeń typu *off-road*, w szczególności sprzętu budowlanego.

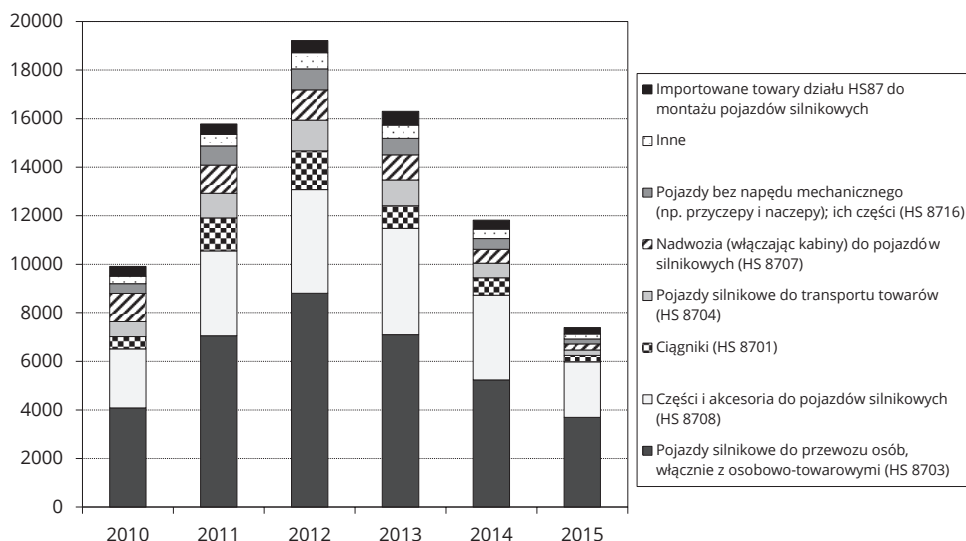
Ramka 1

Unijny eksport samochodów do Rosji

W latach 2012-2015 wartość unijnego eksportu pojazdów nieszynowych oraz ich części i akcesoriów (dział HS 87) do Rosji zmniejszyła się o 11,8 mld euro, a więc o ponad 61%. W ujęciu wartościowym spadek był największy w przypadku samochodów osobowych i osobowo-towarowych (HS 8703) – o 5,1 mld euro, a następnie: części i akcesoriów do pojazdów silnikowych (HS 8708) – o 2 mld euro, ciągników (HS 8701) – o 1,3 mld euro, oraz pojazdów silnikowych do transportu towarów (HS 8704) i nadwozi do pojazdów silnikowych (HS 8707) – każdorazowo o ponad 1 mld euro (wykres). Trzy ostatnie grupy towarowe odnotowały też największy spadek w ujęciu względnym (po ponad 80%). Wyniki te mogą wskazywać na skuteczność prowadzonej przez Rosję polityki handlowej (ograniczenie importu pojazdów) oraz przemysłowej (spadek importu części i akcesoriów na skutek realizacji programu inwestycyjnego).

Wykres

Unijny eksport pojazdów nieszynowych oraz ich części i akcesoriów (HS 87) do Rosji w latach 2010-2015, w mln euro

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Przyczyn spadku unijnego eksportu nie można jednak sprowadzać jedynie do ww. czynników. Duży udział w tym zjawisku miało obniżenie popytu krajowego w Rosji. Popyt na samochody osobowe zmalał w tym kraju pod wpływem obniżenia dochodów ludności oraz aktywności inwestycyjnej firm, a także zmniejszenia wartości udzielonych przez banki kredytów konsumpcyjnych i operacji leasingowych (w związku ze wzrostem stóp procentowych). Z kolei mniejszy popyt na samochody ciężarowe wynikał z nasycenia rynku i zmniejszenia przewozów tym środkiem transportu (o prawie 6%). W samym 2015 r. rynek samochodów osobowych w Rosji zmniejszył się o blisko 36%, a krajowa produkcja środków transportu i wyposażenia o 8,5% (w tym samochodów osobowych o blisko 28%, autobusów o 17%, a samochodów ciężarowych o blisko 15%). W związku z pogorszeniem stanu gospodarki rosyjskiej niektóre firmy zagraniczne podjęły decyzję o wycofaniu się z produkcji w Rosji (*General Motors*) lub ograniczeniu produkcji w tym kraju (*Volkswagen*).

Samochody osobowe i ich części należały do grup towarów, których import do Rosji w 2015 r. zmalał najbardziej. Istotne znaczenie miała deprecjacja rubla, która obniżyła konkurencyjność cenową towarów importowanych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu oraz raportu rosyjskiego Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego pt. *О текущей ситуации в экономике Российской Федерации по итогам января 2016 года* z lutego 2016.

Handel trzodą chlewną, mięsem i innymi produktami wieprzowymi

Kolejna sprawa zgłoszona przez Unię Europejską do DSB (w kwietniu 2014 r.) dotyczyła rosyjskiego embarga na import trzody chlewnej oraz mięsa i produktów wieprzowych wprowadzonego w związku z przypadkami afrykańskiego pomoru świń (*African Swine Fever* – ASF) w niektórych państwach członkowskich UE⁹. Embargo doprowadziło do gwałtownego spadku unijnego eksportu tych produktów do Rosji (wykres 1), bo choć zakaz dotyczył bezpośrednio tylko czterech państw członkowskich Unii, to z uwagi na wymogi zawarte w certyfikatach weterynaryjnych wynego-

cjowanych między UE i Rosją niemożliwy stał się eksport z całego terytorium UE¹⁰.

Rozwój produkcji i przetwórstwa mięsa wieprzowego ma istotne znaczenie dla zapewnienia samowystarczalności żywnościowej, do której Rosja dąży przynajmniej od kilkunastu lat. Celowi temu służy m.in. stosowanie wysokich (zaporowych) ceł przywozowych. Od 2003 r. cła te były obniżane jedynie dla importu w ramach kontyngentu taryfowego. Do 2009 r. Rosja stopniowo powiększała kontyngent, ale w 2010 r. zmniejszyła go (o 6%) w związku z rozwojem produkcji krajowej¹¹. W wyniku rokowań akcesyjnych w WTO Rosja zgodziła się na obniżkę ceł (z 15% do 0% w ramach kontyngentu i z 75% do 65% poza nim), a ponad-

Ramka 2

Etapy procedury rozstrzygnięcia sporów w WTO

Procedura rozstrzygnięcia sporów w WTO została zawarta w *Uzgodnieniu w sprawie zasad i procedur regulujących rozstrzygnięcie sporów* z 1994 r., stanowiącym załącznik do Porozumienia ustanawiającego WTO. Składa się ona z następujących etapów:

- I. **Konsultacje.** Członek WTO wezwany do konsultacji musi odpowiedzieć na zgłoszone zastrzeżenia w ciągu 10 dni, a w ciągu 30 dni przystąpić do konsultacji. Jeśli Strony przystąpią do konsultacji, na uzgodnienie wzajemnie satysfakcjonującego rozwiązania mają 60 dni od daty przedstawienia wniosku o konsultację. W sprawach nagłych, zwłaszcza gdy przedmiotem sporu są towary łatwo się psujące, termin przystąpienia do konsultacji skrócony jest do 10 dni, a uzgodnienia rozwiązania – do 20 dni od daty żądania konsultacji. W konsultacjach mogą uczestniczyć strony trzecie, które mają ważny interes handlowy.
- II. **Ustanowienie panelu.** Jeśli Członek pozwany nie przystąpi do konsultacji lub strony nie uzgodnią sposobu rozwiązania sporu w przewidzianych terminach, strona wnosząca skargę może domagać się ustanowienia panelu. Na uzgodnienie składu panelu strony mają 20 dni od momentu jego powołania. Mogą zwrócić się też o mianowanie panelistów do Dyrektora Generalnego WTO.
- III. **Raport panelu.** Panel ma sześć miesięcy na przedstawienie raportu końcowego (w przypadkach najbardziej pilnych trzy miesiące, w trudnych lub złożonych – maksymalnie dziewięć miesięcy). Raport panelu powinien być przedłożony DSB po 20 dniach od udostępnienia go stronom i przyjęty w ciągu 60 dni od chwili jego dystrybucji.
- IV. **Odwołanie.** Możliwość odwołania ogranicza się do zagadnień natury prawnej wchodzących w zakres raportu panelu i interpretacji prawnej postanowień panelu. Procedura odwoławcza nie powinna zasadniczo przekraczać 60 dni (lub 90 dni w przypadkach złożonych). Raport Organu Odwoławczego jest przyjmowany przez DSB automatycznie i bezwarunkowo akceptowany przez strony sporu, o ile DSB nie podejmie decyzji o jego odrzuceniu.

Okres od powołania panelu do rozpatrzenia przez DSB raportu panelu lub Organu Odwoławczego nie powinien zasadniczo przekroczyć dziewięciu miesięcy (dwunastu w sprawach bardzo złożonych).

- V. **Kompensata/zawieszenie koncesji.** W przypadku niedostosowania się Strony skarżonej do zaleceń i decyzji panelu Strona pozywająca ma prawo do kompensaty lub do zawieszenia koncesji, po uzyskaniu zgody DSB. DSB na udzielenie takiej zgody ma 30 dni od dnia, w którym upłyne termin wyznaczony na realizację postanowień panelu.

Źródło: J.J. Michałek, J. Piotrowski, *Rozstrzygnięcie sporów*, (w:) *Polska w WTO*, J. Kaczurba, E. Kawecka-Wyrzykowska (red. nauk.), IKCHZ, Warszawa 2002.

to na zniesienie kontyngentu od 2020 r. i związanie wówczas stawki celnej na poziomie 25%. W związku z liberalizacją dostępu do rynku wieprzowiny po przystąpieniu do WTO Rosja obawiała się obniżki cen żywca wieprzowego i utraty rentowności przez hodowców rosyjskich, a także wydłużenia okresu zwrotu z inwestycji w hodowlę (z 8 do 12 lat) oraz wzrostu udziału wieprzowiny importowanej w rynku krajowym (do 35-45%). Spodziewano się też, że po okresie przejściowym (13-miesięcznym) rynek zostanie zalany żywcem z krajów bałtyckich i Polski¹². Obawy te nie były bezpodstawne, bowiem już od 2010 r. unijny eksport wieprzowiny przekraczał przyznany UE kontyngent, a więc był opłacalny mimo istnienia ceł zaporowych¹³. Wyniki pierwszego roku członkostwa w WTO potwierdziły rosyjskie obawy. Na skutek zwiększonego importu cena hurtowa wieprzowiny na rynku rosyjskim znacznie się obniżyła (o 30%), a rząd musiał rekompensować straty producentów poprzez subsydia, do których miał prawo zgodnie z warunkami akcesji¹⁴. Wprowadzone na początku 2014 r. embargo było zatem korzystne dla rosyjskich producentów, choć nie dla przetwórców i konsumentów.

W złożonej do DSB skardze Unia wskazywała, że zastosowany przez Rosję zakaz jest środkiem nieproporcjonalnym i niezasadnym¹⁵. W szczególności zakwestionowała jego zgodność z postanowieniami Porozumienia w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych (Porozumienie SPS) odnoszącymi się do:

- 1) harmonizacji środków z normami międzynarodowymi (artykuły 3.1, 3.2, 3.3);
- 2) adaptacji do warunków regionalnych (artykuły 6.1, 6.2 i 6.3);
- 3) procedur akceptacji (art. 8 i aneks C);

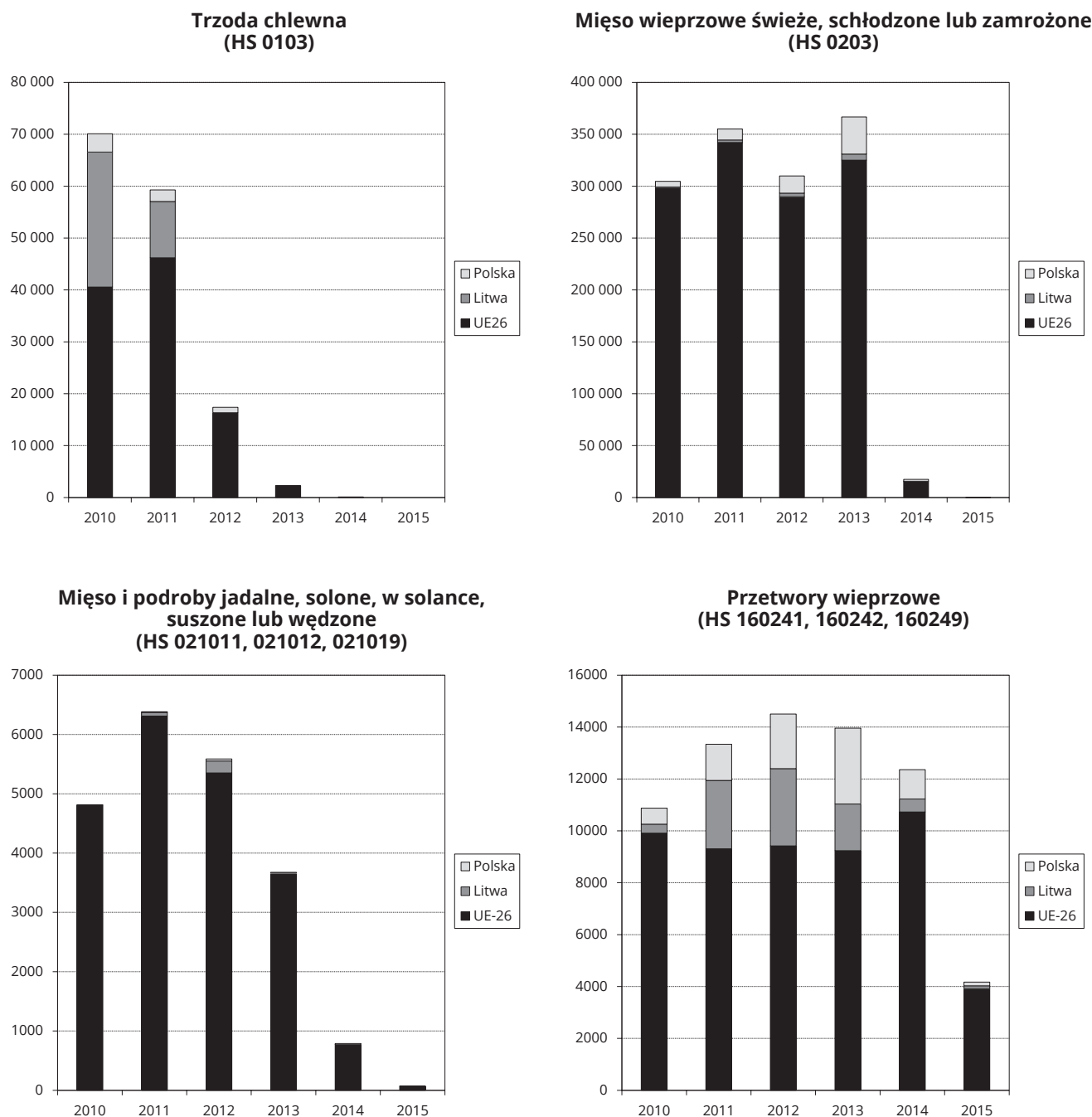
- 4) zapewnienia naukowych podstaw zastosowania środka (art. 5.1, 5.2, 5.7, i 2.2);
- 5) zasad stosowania środka (art. 5.3, 5.4 i 5.6);
- 6) niedyskryminacji zarówno wobec produktów krajowych, jak i między partnerami handlowymi (art. 2.3 i 5.5);
- 7) przejrzystości (art. 7 i aneks B).

Unijno-rosyjskie konsultacje w omawianej sprawie nie przyniosły rezultatów i w lipcu 2014 r. DSB ustanowił panel do jej rozstrzygnięcia. Raport panelu został przygotowany w kwietniu 2016 r., a upubliczniony w sierpniu 2016 r. Panel potwierdził większość zarzutów UE, jednak uchylił się od orzekania w odniesieniu do wielu artykułów powołanych w skardze¹⁶.

Ad. 1. W odniesieniu do zarzutu dotyczącego harmonizacji panel przyznał rację UE, uznając że zakazy importu z całej Unii, a także z Polski, Estonii, Litwy i Łotwy (z wyjątkiem zakazu odnoszącego się do produktów niepoddanych obróbce w celu zniszczenia wirusa ASF pochodzących z Łotwy) nie zostały oparte na właściwych normach międzynarodowych, tj. na Kodeksie zdrowia zwierząt lądowych Światowej Organizacji Zdrowia Zwierząt (*World Organisation for Animal Health – OIE*), natomiast zakazy importu z czterech ww. państw członkowskich nie spełniały norm międzynarodowych Kodeksu, a więc i odpowiednich postanowień porozumienia SPS. Zakaz importu obejmujący nie tylko obszary występowania ASF, ale całe terytorium Polski i państw nadbałtyckich, a *de facto* całą UE (również obszary wolne od choroby), był niezgodny z jedną z podstawowych zasad porozumienia SPS, a mianowicie z zasadą regionalizacji (*regionalisation, zoning*), a także z zobowiązaniem Rosji

Wykres 1

Eksport trzody chlewnej, mięsa wieprzowego i wybranych produktów wieprzowych z Unii Europejskiej do Rosji w latach 2010-2015, w tonach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

do stosowania środków SPS zgodnie z międzynarodowymi normami, wytycznymi i rekomendacjami, o ile takie istnieją¹⁷. Za zgodny z normami międzynarodowymi uznano zatem wyłącznie zakaz importu z Łotwy produktów niepoddanych stosownej obróbce.

Ad. 2. W kwestii adaptacji do warunków regionalnych panel uznał zasadność skargi UE jedynie częściowo. Stwier-

dził, że Rosja uznała pojęcie obszaru wolnego od szkodników i obszaru wolnego od choroby, jak również obszarów niewielkiego występowania szkodników i chorób w odniesieniu do ASF (zakaz ogólnounijny, jak i dotyczący czterech państw członkowskich nie był niezgodny z art. 6.2). Przyznał, iż UE wykazała, że na większości jej terytorium, poza Łotwą, istnieją obszary wolne od ASF i że ten stan ma

szansę utrzymać się w przewidywalnej przyszłości. Jednocześnie uznał, iż Unia nie zdołała wykazać, że na Łotwie występują obszary, które z dużym prawdopodobieństwem pozostaną wolne od choroby. Ponadto panel stwierdził, że Rosja nie przeprowadziła właściwej oceny ryzyka.

Ad. 3. W odniesieniu do akceptacji wniosków o uznanie obszarów wolnych od ASF panel przyznał rację Unii. W jego opinii sformułowane przez Rosję wymogi informacyjne wykraczały poza to, co jest konieczne dla przeprowadzenia stosownej procedury, a stosowne procedury były rozpoczęte i zakończone z nieuzasadnionym opóźnieniem.

Ad. 4. Ogólnie pozytywne dla UE było rozstrzygnięcie dotyczące podstaw naukowych nałożenia środka. Wskazano brak podstaw naukowych uzasadniających objęcie zakazem tak dużego obszaru i zakresu produktów, a także dowodów, że wynikał on z przyjętego przez Rosję maksymalnego akceptowalnego poziomu ryzyka (*appropriate level of protection* – ALOP). W opinii panelu, Rosja nie miała prawa zastosować wyjątków od zobowiązań przewidzianych w porozumieniu SPS z uwagi na fakt, iż nałożone zakazy nie spełniały warunków umożliwiających uznanie ich za tymczasowe. Panel uznał, że: 1) istniały dowody naukowe wystarczające do przeprowadzenia stosownej do okoliczności oceny ryzyka na obszarach UE wolnych od ASF; 2) Rosja nie przyjęła środków tymczasowych na podstawie dostępnych, adekwatnych informacji (z wyjątkiem zakazów importu produktów niepoddanych obróbce pochodzących z czterech ww. państw członkowskich); 3) Rosja nie dążyła do uzyskania dodatkowych informacji pozwalających na bardziej obiektywną ocenę ryzyka, ani 4) nie dokonała przeglądu środków w rozsądnym terminie¹⁸. Panel uznał również, że zakazy nie zostały oparte na ocenie ryzyka. Ponadto, wprowadzając zakaz Rosja nie uwzględniła działań podjętych przez władze Litwy i Polski oraz Komisję Europejską w celu wyeliminowania ognisk choroby, choć została o nich poinformowana.

Ad. 5. W przypadku zarzutów odnoszących się do zasad stosowania środka, panel stwierdził, że Rosja nie wzięła pod uwagę istotnych czynników ekonomicznych przy ocenie ryzyka. Uznał też, że zakazy (poza dotyczącym produktów niepoddanych obróbce pochodzących z Łotwy) były znacznie bardziej ograniczające handel niż to konieczne¹⁹ do zapewnienia przez Rosję maksymalnego akceptowalnego poziomu ryzyka, jak również wykraczały poza zakres niezbędny do ochrony życia i zdrowia zwierząt.

Ad. 6. W opinii panelu wprowadzone przez Rosję zakazy prowadziły do arbitralnej i nieuzasadnionej dyskryminacji pomiędzy członkami WTO, w których panowały takie same lub podobne warunki, w tym między jej własnym terytorium a terytorium pozostałych członków. Potwierdził on zatem zarzuty UE, która wskazywała na dyskryminacyjny charakter środka zarówno w odniesieniu do terytorium Rosji (jako obszaru występowania ASF), jak i innych krajów (Białorusi i Ukrainy). Wirus ASF występuje w ostatnich latach na dużej części terytorium Rosji zarówno wśród świń domowych, jak i dzikich (wskazują na to rosyjskie notyfikacje do OIE od 2007 r.). Przypuszcza się, że przyczyną wystąpienia ognisk choroby w Unii mogły być niewystarczające

działania Rosji na jej terytorium²⁰. Jeśli chodzi o kraje trzecie, to na dyskryminacyjny charakter środka wskazywało wcześniejsze postępowanie Rosji po wykryciu wirusa ASF na Białorusi i Ukrainie, gdy w obu tych przypadkach Rosja uznała zasadę regionalizacji (ograniczenia dotyczyły wyłącznie regionów dotkniętych chorobą – odpowiednio obwodów mohylewskiego i ługańskiego)²¹. Z zasadą niedyskryminacji sprzeczne było przyjęcie przez Rosję zróżnicowanych poziomów maksymalnego akceptowalnego ryzyka.

Panel uznał poza tym, że Rosja zastosowała środek w sposób będący ukrytym ograniczeniem handlu międzynarodowego.

Ad. 7. Panel nie wypowiedział się na temat skarg dotyczących przejrzystości rosyjskich przepisów sanitarnych i fitosanitarnych.

We wrześniu 2016 r., w odpowiedzi na raport panelu, Rosja złożyła odwołanie, sugerując poważne naruszenia prawa i błędy interpretacyjne²². Dotyczyły one przede wszystkim uznania przez panel, że: 1) zakaz ogólnounijny jest wynikiem zastosowania przez nią środka SPS (a nie treści certyfikatów weterynaryjnych, jak argumentowała wcześniej) oraz 2) że UE udowodniła, iż na jej terytorium istnieją obszary wolne od ASF i że stan ten ma szansę utrzymać się w przyszłości (uwzględniając maksymalny poziom ryzyka akceptowalny przez Rosję). Organ Odwoławczy ma maksymalnie trzy miesiące, aby rozpatrzyć tę sprawę.

Cła antydumpingowe na lekkie samochody dostawcze z Niemiec i Włoch

Trzeci spór wszczęty przez UE z Rosją (maj 2014 r.) dotyczył ceł antydumpingowych nałożonych w maju 2013 r. na 5 lat na lekkie samochody dostawcze (*light commercial vehicles* – LCV) pochodzące z Niemiec i Włoch²³. Rosja rozpoczęła postępowanie antydumpingowe w tej sprawie jeszcze przed akcesją do WTO, przypuszczalnie z myślą o ochronie krajowych producentów tych samochodów w związku ze zbliżającą się liberalizacją dostępu do rynku wynikającą z przyjętych zobowiązań akcesyjnych. Szacuje się, że omawiany środek objął eksport o wartości około 180 mln euro²⁴.

W latach 2012-2015 wartość eksportu LCV z Niemiec i Włoch zmniejszyła się gwałtownie (odpowiednio o blisko 360 mln euro i 250 mln euro), do czego przyczynił się jednak nie tylko zaporowy poziom ceł antydumpingowych, ale i niekorzystne warunki koniunkturalne w Rosji. Potwierdza to duży spadek eksportu także z innych państw członkowskich UE, nie objętych cłami antydumpingowymi, głównie z Polski (o 120 mln euro) i Litwy (o 93 mln euro) – wykres 2.

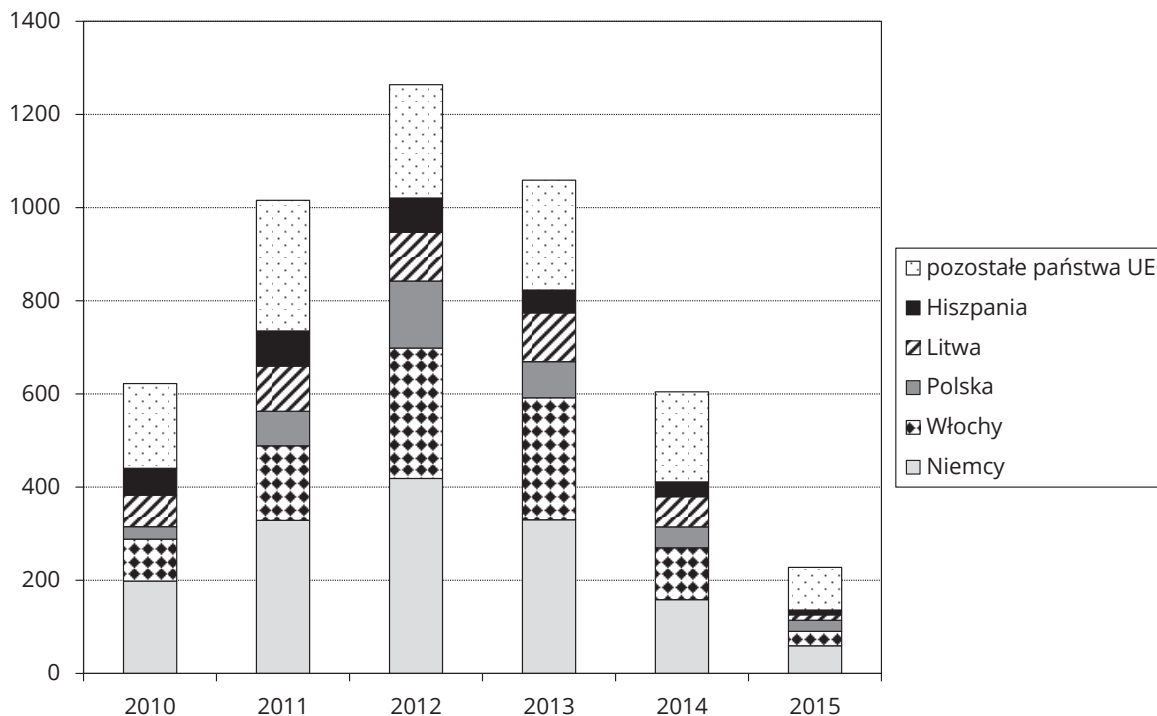
W swojej skardze do DSB Unia wskazywała przede wszystkim liczne uchybienia proceduralne, prowadzące do niezgodności postępowania z postanowieniami Porozumienia antydumpingowego²⁵. W szczególności argumentowała, że Rosja nie dla każdego znanego eksportera określiła wartość normalną, cenę eksportową i margines dumpingu, ani nie zapewniła rzetelnego porównania wartości normalnej z ceną eksportową. Unia twierdziła też, że Rosja

określiła szkodę wyrządzoną krajowym producentom bez zebrania dowodów (*positive evidence*) i obiektywnej oceny sytuacji przemysłu krajowego, wielkości przywozu po cenach dumpingowych (czy wzrósł znacznie w całym badanym okresie) oraz wpływu tego przywozu na ceny podobnych produktów (*like products*) produkowanych w kraju (czy istotnie się obniżyły lub czy ich znaczny wzrost został zahamowany). UE wskazywała również, że Rosja ustalając szko-

dę nie wzięła pod uwagę czynników innych niż import w okresie objętym postępowaniem, które mogły przyczynić się do wyrządzenia rzeczywistej szkody własnemu przemysłowi. Nie wykazała zatem związku przyczynowego między przywozem w okresie badanym a domniemaną szkodą dla przemysłu krajowego i niewłaściwie przypisała szkodę wyrządzoną przez inne czynniki – importowi objętemu postępowaniem.

Wykres 2

Unijny eksport lekkich samochodów dostawczych do Rosji w latach 2010-2015, w mln euro

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Ponadto w opinii Unii Rosja:

- ☞ niewłaściwie zdefiniowała przemysł krajowy,
- ☞ nie zapewniła zainteresowanym stronom możliwości obrony ich interesów, nie ujawniła im istotnych informacji, będących podstawą ustalenia istnienia dumpingu, obliczenia marginesu dumpingu i ustalenia szkody, ani faktów stanowiących podstawę decyzji o nałożeniu środków antydumpingowych;
- ☞ potraktowała informacje dostarczone przez producentów krajowych jako poufne i nie zapewniła ich jawnych streszczeń.

Panel ustanowiony w tej sprawie w październiku 2014 r. powinien wydać orzeczenie do końca 2016 r.

Cła na niektóre towary rolne i przemysłowe

Zgodnie z przyjętymi zobowiązaniami, Rosja z momentem przystąpienia do WTO związała wszystkie linie (pozy-

cje) taryfy celnej importowej. Rozpoczęła też redukcję stawek celnych, aby po zakończeniu okresu przejściowego osiągnąć średnią związaną stawkę na towary przemysłowe (nierolne) na poziomie około 7% (10% w okresie przed akcesją do WTO), a na towary rolne – w wysokości 10,8% (obniżka z 13,2%). Po pierwszym roku członkostwa w WTO dla ponad 150 produktów, w tym mięsa, odzieży, niektórych urządzeń, pojazdów używanych, karoserii samochodowych, papieru i wyrobów z papieru, produktów techniki informacyjnej oraz wielu produktów rolnych, Rosja stosowała stawki celne nie odpowiadające jej zobowiązaniom zawartym w harmonogramie koncesji i zobowiązań załączonym do Układu GATT. Niektóre z nich zostały skorygowane we wrześniu 2013 r. W odniesieniu do jedenastu z nich UE wezwała Rosję do konsultacji w październiku 2014 r.²⁶ Unia argumentowała w szczególności, że w przypadku:

- ☞ sześciu linii taryfowych, obejmujących wyroby z papieru i tektury²⁷, Rosja stosuje stawki *ad valorem* przekra-

- czające stawki związane (stawki 15% lub 10% zamiast 5%);
- ☞ trzech linii – olej palmowy i jego frakcje oraz niektóre chłodziarki i zamrażarki typu domowego²⁸, Rosja stosuje stawki kombinowane przekraczające związane stawki *ad valorem*, co prowadzi do pobierania ceł wyższych niż wynikające z harmonogramu koncesji w sytuacji, gdy wartość celna dobra przekracza określony poziom²⁹;
  - ☞ dwóch linii, obejmujących niektóre typy lodówek³⁰, Rosja stosuje stawki kombinowane wyższe od przyjętych w harmonogramie koncesji.

W czerwcu 2015 r. powołano panel do rozstrzygnięcia tej sprawy³¹. W raporcie opublikowanym w sierpniu 2016 r. panel stwierdził, że Rosja naruszyła swoje zobowiązania akcesyjne i wezwał ją do dostosowania się do

przyjętych zobowiązań. W momencie pisania niniejszego artykułu cła na olej palmowy oraz chłodziarki sprężarkowe o pojemności powyżej 340 litrów były już dostosowane do rosyjskiego harmonogramu koncesji i zobowiązań (wynosiły odpowiednio 3% i 10%). W przypadku większości kwestionowanych stawek na wyroby z papieru i tektury obowiązywała stawka 5%, wprowadzona w lutym 2016 r. na czas określony (do końca sierpnia 2017 r.), natomiast w imporcie niektórych wielowarstwowych produktów z papieru i tektury z tylko jedną zewnętrzną warstwą bieloną, nadal obowiązywała stawka 15%. W przypadku chłodziarek i zamrażarek typu domowego obniżone stawki celne zostały wprowadzone tymczasowo (do końca sierpnia 2016 r.), a więc też na okres nie odpowiadający harmonogramowi koncesji taryfowych Rosji w WTO (tabela 2).

Tabela 2

Porównanie rosyjskich stawek celnych na wybrane lodówki i lodówko-zamrażarki – związanych w WTO i stosowanych

Linia taryfowa	Stawki przewidziane w harmonogramie						Stosowane w 2015 r.
	od 23 sierpnia 2012 r.	od 23 sierpnia 2013 r.	od 23 sierpnia 2014 r.	od 23 sierpnia 2015 r.	od 23 sierpnia 2016 r.	od 23 sierpnia 2017 r.	
8418108001	20%	18,3% lub 18%, ale nie mniej niż 0,198 euro/l, w zależności co niższe	16,7% lub 16%, lecz nie mniej niż 0,156 euro/l, w zależności co niższe	15% lub 14%, lecz nie mniej niż 0,114 euro/l, w zależności co niższe	12%		w okresie 1.09.2015-31.08.2016 15% lub 14%, lecz nie mniej niż 0,114 euro/l, w zależności co niższe; później 12%
8418102001	20%	18,3%	16,7%	15%	13,6%	12%	w okresie 2.09.2015-31.08.2016 r. 15%, ale nie mniej niż 0,13 euro/l

Źródło: Zestawiono na podstawie harmonogramu koncesji Rosji w WTO (WT/MIN(11)/2/Add.1) i taryfy celnej EaUG (<http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/catr/ett/Pages/default.aspx>).

Zgłoszona przez Unię skarga dotyczyła też kwestii bardziej ogólnej, a mianowicie systematycznego różnicowania ceł (*systematic duty variations* – SDV), które prowadzi do stosowania stawek celnych wyższych od związanych. W opinii panelu Unia nie udowodniła, że takie zjawisko występuje, tzn. że istnieje środek będący ogólną praktyką, polegający na systematycznym stosowaniu, w odniesieniu do znacznej liczby linii taryfowych, takiego rodzaju lub struktury stawki, która różni się od typu lub struktury stawki przyjętej w harmonogramie koncesji w sposób prowadzący do stosowania ceł przewyższających stawki związane. Panel odrzucił zatem skargę UE w tym zakresie jako nieuzasadnioną.

Zastrzeżenia do realizacji rosyjskich zobowiązań w zakresie redukcji stawek celnych są częściowo związane z udziałem Rosji w Unii Celnej, a następnie w Euroazjatyckiej Unii

Gospodarczej i przekazaniem części jej kompetencji na poziom ponadnarodowy³².

Sprawy przeciwko Unii Europejskiej

W okresie członkostwa w WTO Rosja wystąpiła przeciwko Unii trzykrotnie (tabela 1). Dwie sprawy odnosiły się do procedury antydumpingowej, a jedna do trzeciego pakietu energetycznego, zakładającego oddzielenie produkcji i sprzedaży gazu i energii elektrycznej od sieci przesyłowych (czemu bezwzględnie przeciwny jest rosyjski Gazprom). Sprawy te nie były reakcją na bieżącą politykę handlową UE, ale realizowaną przez nią politykę długookresową. Sprawy przeciwko UE stanowiły większość sporów wszczętych przez Rosję wobec członków WTO (łącznie były cztery³³) i dużą część wszystkich wszczętych w tym okresie wobec UE (było ich jedenaście).

Metoda „korekty kosztów” i niektóre środki antydumpingowe

Pierwsza sprawa wytoczona Unii Europejskiej przez Rosję w grudniu 2013 r. odnosiła się do postępowań i środków antydumpingowych. Rosja zażądała konsultacji w sprawie przepisów (w szczególności tzw. unijnego rozporządzenia podstawowego)³⁴, procedur administracyjnych, metodologii i praktyki postępowań antydumpingowych³⁵. Konkretnie zarzuty dotyczyły:

- ☞ odrzucenia kosztów ponoszonych rzeczywiście przez rosyjskich producentów/eksporterów (zaewidencjonowanych w ich księgach rachunkowych zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami rachunkowości i odzwierciedlających w sposób uzasadniony koszty związane z produkcją i sprzedażą ich produktu), w tym kosztów energii (gazu i energii elektrycznej) oraz ich zastąpienie rzekomymi/domniemanymi cenami „rynkowymi”, obowiązującymi na rynkach krajów trzecich, dla ustalenia czy sprzedaż była dokonywana w zwykłym obrocie handlowym, a następnie do skonstruowania wartości normalnej i obliczenia marginesu dumpingu;
- ☞ odrzucenia cen sprzedaży produktu podobnego w zwykłych warunkach handlowych w Rosji jako podstawy określenia wartości normalnej z uwagi na „szczególną sytuację rynkową”³⁶ i zastąpienie ich skonstruowaną wartością normalną opartą na cenach spoza rynku rosyjskiego.

Konsultacje miały objąć również wpływ obliczonego przez UE marginesu dumpingu na ustalenie szkody wyrządzonej przez import po cenach dumpingowych, a ponadto:

- ☞ korzystanie przez Unię z nieskorygowanych danych o rentowności zagranicznych producentów/eksporterów w celu określenia czy sprzedaż jest dokonywana w zwykłym obrocie handlowym,
- ☞ nieuzasadnione nakładanie, utrzymywanie i pobieranie ceł antydumpingowych w oparciu o ww. procedury administracyjne, metodologię i praktykę;
- ☞ nieprzeprowadzenie przeglądu utrzymania ceł antydumpingowych po akcesji Rosji do WTO;
- ☞ wszczęcie przeglądu wygaśnięcia bez wystarczających dowodów prawdopodobieństwa kontynuacji lub ponownego wystąpienia dumpingu i bez właściwie umotywowanego wniosku; oraz
- ☞ wykorzystywanie ceł antydumpingowych jako środka przeciwko domniemanym subsydiom rządowym³⁷.

W drugim podobnym sporze, wszczętym wobec UE w maju 2015 r.³⁸, Rosja rozszerzyła wniosek o konsultacje dotyczące procedur administracyjnych, metody i praktyki ustalania prawdopodobieństwa kontynuowania lub ponownego wystąpienia dumpingu i szkody zastosowane w procedurze przeglądu wygaśnięcia. W opinii Rosji analizy UE były przeprowadzone niewłaściwie i, w konsekwencji, w sposób nieobiektywny³⁹.

Podstawą wniosków Rosji były postępowania antydumpingowe poprzedzające wprowadzenie ceł antydumpingowych na saletrę amonową (w 2012 r.), azotan amonu (w 2008 r., przedłużone w 2013 r. i 2014 r.), niektóre spawa-

ne rury i przewody rurowe z żeliwa lub stali niestopowej (w 2008 r., przedłużone w 2013 r. i 2015 r.) oraz stalowe rury bez szwu, z żeliwa lub stali (2012 r.).

W pierwszej sprawie, z grudnia 2013 r., ustanowiono panel (w lipcu 2014 r.), ale do końca sierpnia 2016 r. nie powołano jego składu. Druga sprawa (z maja 2015 r.) jest natomiast w fazie konsultacji.

Niektóre środki związane z sektorem energetycznym

Trzecia sprawa wniesiona przez Rosję przeciwko UE i jej państwom członkowskim w kwietniu 2014 r. dotyczyła energetyki⁴⁰, w szczególności ograniczeń i wymagań utrzymywanych i wdrażanych na mocy dyrektyw i rozporządzeń tzw. trzeciego pakietu energetycznego⁴¹, a także środków wykonawczych i decyzji oraz środków wynikających z uczestnictwa w Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Energetyczną.

W opinii Rosji, niezgodne z zobowiązaniami UE i jej państw członkowskich w WTO były w szczególności: wymóg rozdzielania przedsiębiorstw zintegrowanych pionowo zajmujących się produkcją, dostarczaniem i przesyłem gazu ziemnego i energii elektrycznej, dyskryminacyjne wymagania certyfikacyjne stawiane firmom z państw trzecich oraz wymogi odnoszące się do przyznawania dostępu do sieci gazu i energii przez operatorów świadczących usługi przesyłu.

W myśl postanowień trzeciego pakietu energetycznego ten sam podmiot lub podmioty nie mogą bezpośrednio bądź pośrednio jednocześnie kontrolować przedsiębiorstwo prowadzące działalność w zakresie produkcji lub dostaw gazu/energii elektrycznej oraz bezpośrednio lub pośrednio sprawować kontrolę lub wykonywać jakiegokolwiek prawa względem operatora systemu przesyłu lub operatora przesyłu. Zastrzeżenia Rosji budzi objęcie ww. zakazem również podmiotów zagranicznych zaangażowanych w produkcję gazu w swoim kraju, a zainteresowanych jedynie uzyskaniem/sprawowaniem kontroli nad operatorem systemu przesyłu lub operatorem przesyłu w Unii, a także wyłączenia przewidziane dla różnych rodzajów sieci rurociągów w związku z przyjętą w pakiecie definicją „przesyłu”⁴².

Rosja wskazywała również, że trzeci pakiet energetyczny przewiduje trzy różne sposoby rozdziału (rozdzielenie własnościowe, ustanowienie niezależnego operatora systemu (model ISO – *Independent System Operator*) lub niezależnego operatora przesyłu (model ITO – *Independent Transmission Operator*)), o różnym stopniu restrykcyjności, co prowadzi do różnic między systemami funkcjonującymi w różnych częściach terytorium UE. Co więcej, pakiet umożliwia stosowanie różnych wariantów rozdzielania w zależności od momentu uzyskania kontroli nad systemem przesyłu.

Kolejny zarzut wysunięty przez Rosję odnosił się do przewidzianych w unijnym ustawodawstwie licznych wyłączeń, wyjątków i odstępstw od wymogów rozdziału, w szczególności wyłączeń dla niektórych rodzajów infra-

struktury (np. nowej dużej infrastruktury, przyznawanych na podstawie indywidualnych decyzji), tzw. rynków wschodzących⁴³ i odizolowanych⁴⁴ oraz małych przedsiębiorstw gazowych, a także do niestosowania najbardziej restrykcyjnego wymogu – rozdzielenia własnościowego – wobec podmiotów, które zajmują się przesyłem gazu ziemnego lokalnymi lub regionalnymi sieciami gazociągów w celu dostarczenia go odbiorcom.

W odniesieniu do różnic w procedurach certyfikacji unijnych i zagranicznych właścicieli/operatorów systemu przesyłowego Rosja wskazywała, że stawiane są im dodatkowe wymagania, a także że mogą nie uzyskać certyfikatu, jeśli uzna się, że może to prowadzić do zagrożenia bezpieczeństwa dostaw energii do państw członkowskich lub UE jako całości.

Rosja wskazywała też na dyskryminację w zakresie wymogów regulujących dostęp do systemów przesyłu i dystrybucji. W jej opinii UE i państwa członkowskie nie zapewniają wszystkim użytkownikom sieci niedyskryminacyjnego, opartego na taryfach regulowanych, ciągłego i przerywanego dostępu do usług, z uwagi na przewidziane w pakiecie wyłączenia, wyjątki i odstępstwa (podobne do tych, które odnoszą się do rozdzielania własnościowego).

Powyższe zastrzeżenia dotyczą w tym samym zakresie podmiotów sektora energii elektrycznej, z uwagi na podobne konsekwencje wdrażania trzeciego pakietu energetycznego również w tym sektorze.

Rosja zarzuciła Unii, że:

- ☞ wymogi pakietu odnoszące się do dostępu stron trzecich prowadzą do zmniejszenia zdolności transportowych/przesyłu dostępnych dla importerów i szkodzą realizacji wcześniej zawartych długoterminowych kontraktów na dostawy gazu;
- ☞ z uwagi na wyłączenia, wyjątki i odstępstwa stosowane wobec niektórych rodzajów infrastruktury, przesył gazu z ich wykorzystaniem jest korzystniejszy niż przesył z wykorzystaniem infrastruktury podlegającej obowiązkowi zapewnienia dostępu do sieci stronom trzecim;
- ☞ gaz importowany podlega dodatkowym wymogom, wpływającym na jego sprzedaż wewnętrzną, ofertę sprzedaży, zakupu, transportu, dystrybucji lub wykorzystania na terytorium UE, którym nie podlega gaz produkcji unijnej, w tym biogaz. Co więcej, biogaz pochodzenia unijnego korzysta z dodatkowych przywilejów, które skutkują, zgodnie z zamierzeniem, substytucją gazu importowanego gazem unijnym.

Na rozstrzygnięcie tej sprawy trzeba będzie poczekać, bowiem stosowny panel został ustanowiony w lipcu 2015 r., a jego skład powołany dopiero w marcu 2016 r.

Podsumowanie i wnioski

Doświadczenia pierwszych czterech lat członkostwa Rosji w WTO pokazały, że nie w pełni wdraża ona swoje zobowiązania akcesyjne wobec członków WTO. Było to

przyczyną licznych konsultacji, a kilkakrotnie również przedmiotem oficjalnych sporów handlowych, których rozstrzygnięcie opóźniały m.in. sprawy proceduralne (np. zmiana składu panelu w przypadku zgłoszonych przez UE spraw odnoszących się do ceł antydumpingowych na lekkie samochody dostawcze z Niemiec i Włoch oraz zakazu importu trzody chlewnej oraz mięsa i innych produktów wieprzowych). Dopiero w dwóch sprawach opublikowano raporty panelu. Potwierdziły one większość zarzutów stawianych Rosji.

Niektóre niezgodności z zobowiązaniami Rosji w WTO, w tym odnoszące się do stawek celnych, można próbować tłumaczyć trwającym od kilku lat procesem tworzenia nowych struktur integracyjnych z jej udziałem oraz związanym z tym przenoszeniem części kompetencji na szczebel ponadnarodowy, reorganizacją instytucji i koniecznością uzgadniania przez Rosję polityki, początkowo z członkami unii celnej (Białorusią i Kazachstanem), a następnie Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (dodatkowo z Armenią i Kirgistanem). Trzeba mieć jednak na uwadze, że Rosja miała/ma dominującą pozycję w tych ugrupowaniach i zasadniczy wpływ na decyzje podejmowane przez ich organy, co wynika z jej roli jako inicjatora tych struktur oraz jej znaczenia gospodarczego⁴⁵. Wskazywać może na to fakt, iż zawyżone stawki celne dotyczyły np. wyrobów papierniczych, co wspierało podejmowane przez Rosję od kilku lat wysiłki na rzecz rozwoju krajowego przetwórstwa drzewno-papierniczego.

Część podejmowanych przez Rosję działań była nakierowana na ochronę branż najbardziej wrażliwych, w tym motoryzacyjnej, po przewidywanej liberalizacji dostępu do rynku w związku z akcesją do WTO. Wykorzystywano w tym celu przede wszystkim bariery pozataryfowe. Do wrażliwych należy też sektor rolno-spożywczy, jednak w tym przypadku istotną rolę odegrało dodatkowo dążenie Rosji do zmniejszenia konkurencji zagranicznej oraz wsparcia krajowych producentów i przetwórców rolnych z myślą o zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego (w 2010 r. Rosja przyjęła doktrynę bezpieczeństwa żywnościowego kraju). Generalnie uwagę zwraca nasilenie przez władze rosyjskie polityki „kupuj rosyjskie”, mimo że asortyment rosyjskich towarów dostępnych na rynku jest ograniczony, a jakość stosunkowo niska. Naruszenie zasady narodowego traktowania jest wprawdzie zaskarżalne w WTO, jednak długotrwałość procedury rozstrzygania sporów działa na niekorzyść strony skarżącej. Ilustruje to przypadek opłaty recyklingowej. Rosja wprowadziła ją kilka dni po uzyskaniu członkostwa w WTO, a zniósła w styczniu 2014 r., a więc szesnaście miesięcy później. Odbudowanie przez firmy unijne utraconej pozycji na rynku po tak długim czasie jest zadaniem trudnym, o ile nie niemożliwym.

Ponadto, mimo członkostwa w WTO Rosja nadal prowadzi politykę handlową kierując się motywami politycznymi. Świadczyć może o tym embargo na import towarów rolno-spożywczych z różnych krajów, m.in. UE, które zastosowały wobec niej sankcje gospodarcze za jej politykę wobec Ukrainy. Embargo to nie zostało jeszcze zaskarżone w WTO przez żadnego członka organizacji. Decyzja Rosji wydaje się

jednak być niezgodna z przewidzianym w Układzie GATT 1994 zakazem nakładania ograniczeń lub zakazów w imporcie (poza pewnymi wyjątkami), choć była motywowana klauzulą bezpieczeństwa narodowego (sam artykuł nie został przez nią powołany). Klauzula ta była też podstawą wcześniejszego wprowadzenia ograniczeń wobec Rosji. Sposób nałożenia sankcji przez Unię sprawia jednak, że trudniej byłoby jej udowodnić złamanie zasad WTO niż Rosji.

Jeśli chodzi o skargi rosyjskie wobec UE, wydaje się, że są one próbą znalezienia rozwiązania dla długoletnich konfliktów w relacjach dwustronnych. Dotyczyły one bowiem ceł antydumpingowych stosowanych przez UE od 2008 r. w związku z niskimi kosztami produkcji w Rosji (wynikającymi m.in. z niskich cen energii wykorzystywanej w produkcji nawozów) i subsydiowaniem przez nią transportu rudy (przypadek wyrobów metalowych)⁴⁶, a także realizowanej w UE liberalizacji rynków energii elektrycznej i gazu (trzeci pakiet energetyczny). Z punktu widzenia Rosji, działania UE służą ochronie niekonkurencyjnych branż przemysłu krajowego, przynosząc szkodę firmom rosyjskim, które posiadają przewagi komparatywne w tym zakresie. Rosja dąży więc do wykorzystania członkostwa w WTO, w szczególności systemu rozstrzygania sporów, aby wymóc na UE zmiany niekorzystnych dla niej przepisów antydumpingowych oraz odnoszących się do sektora energetycznego.

---

* Dr Marzena Błaszczuk-Zawiła, Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur. E-mail: marzena.blaszczuk@ibrkk.pl.

¹ Zobowiązania akcesyjne Rosji zostały szczegółowo przedstawione w artykule *Skutki przystąpienia Rosji do WTO dla stosunków UE-Rosja*, „Unia Europejska.pl”, 2012, nr 4 (215), dlatego nie będą przywoływane w niniejszym artykule.

² Dwa pozostałe wszczęły Japonia (w sprawie opłaty recyklingowej na pojazdy silnikowe) i Ukraina (w sprawie środków wpływających na import sprzętu kolejowego i jego części).

³ WTO, WT/DS462/1, 11 July 2013.

⁴ Ulgi te były bowiem uzależnione od wyników eksportowych, bilansowania wydatków na import dochodami z eksportu lub stosowania wkładu lokalnego. Zagadnienie to nabrało szczególnego znaczenia w styczniu 2011 r., gdy Rosja wprowadziła zaostrzone kryteria korzystania z ulg przez zagranicznych producentów samochodów, którzy zamierzali otworzyć nowe zakłady w Rosji (podniesienie udziału wkładu lokalnego z 30% do 60%, wprowadzenie minimalnego progu inwestycji (500 mln USD) i podniesienie minimalnego poziomu produkcji (z 25 tys. sztuk do 300 tys. sztuk)). Nowe zasady były głównym elementem polityki przemysłowej, mającej na celu ożywienie krajowej produkcji. Zachowanie nowych zasad przez 7 lat stało się ważnym elementem rosyjskiej pozycji negocjacyjnej w trakcie rokowań w sprawie członkostwa w WTO. Por. R. Connolly, *The Economic Significance of Russia's Accession to the WTO*, European Parliament, June 2012, s. 15.

⁵ *Shops Gain and Vehicle Makers Lose as Russia Joins WTO - Moody's*, 15.3.2012, <http://en.rian.ru/business/20120315/172180936.html> [dostęp: 17.3.2012].

⁶ *Иномарки попали под утилизационный сбор*, „Российская газета”, 3.08.2012; *Импортные автомобили могут подорожать с 1 августа*, „Vedomosti.ru”, 25.06.2012.

⁷ Powyższe przepisy zostały uznane za niezgodne z WTO przez: Chiny, Japonię, Turcję, Unię Europejską, Ukrainę i Stany Zjednoczone. Spór przeciw Rosji wszczęły jedynie UE i Japonia (również w lipcu 2013 r. – WTO, WT/DS463/1, 26 July 2013), a pozostałe kraje zapewniły sobie w nich udział jako strony trzecie.

⁸ WTO, WT/DS462/1, 11 July 2013.

⁹ Początkowo w Litwie i przy granicy polsko-białoruskiej, a następnie również w Łotwie i Estonii.

¹⁰ W certyfikatach weterynaryjnych na mięso wieprzowe i surowe przetwory z mięsa wieprzowego (z 2006 r.), świnie przeznaczone do hodowli (z 2006 r.), prosięta rzeźne (z 2006 r.) oraz świnie przeznaczone do uboju (z 2010 r.), przewidziano, że całe terytorium UE (z wyjątkiem Sardynii) musi być wolne od ASF przez 3 lata, aby możliwy był eksport tych produktów do Rosji. A zatem użyte w certyfikatach słownictwo uniemożliwia właściwe certyfikowanie produktów z obszaru całej UE, chociaż bezpośredni zakaz dotyczy tylko niektórych państw członkowskich.

¹¹ A. Karpiuk, *Opinia nt. doktryny bezpieczeństwa żywnościowego FR*, „РОССИЯ, Twój Rynek”, 2010, nr 3, s. 10.

¹² *WTO Accession Threatens Russian Farmers Warns Ministry*, 1.2.2012, <http://en.rian.ru/business/20120201/171062645.html> [dostęp: 17.3.2016].

¹³ Por. np. M. Błaszczuk-Zawiła, *Polsko-rosyjska wymiana handlowa w okresie członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, „Unia Europejska.pl”, 2014, nr 3(226), s. 16-17.

¹⁴ „BOFIT Weekly”, Bank of Finland, 19.4.2013, s. 1.

¹⁵ WTO, *Communication from the European Union*, G/SPS/GEN/1305, 19 February 2014; WTO, *Communication from the European Union*, G/SPS/GEN/1313, 11 March 2014.

¹⁶ WTO, *Russian Federation – Measures on the Importation of Live Pigs, Pork and Other Pig Products from the European Union. Report of the Panel*, WT/DS475/R, 19 August 2016.

¹⁷ Zasada regionalizacji jest uznawaną międzynarodowo podstawą działań na rzecz ograniczania ewentualnych zagrożeń zdrowia zwierząt przyjętą w Kodeksie zdrowia zwierząt lądowych OIE.

¹⁸ Mimo, że Rosja się do tego zobowiązała. Por. WTO, *Communication from the Russian Federation*, G/SPS/GEN/1315, 14 March 2014.

¹⁹ Unia zarzuciła Rosji, że przyjęty środek ograniczał handel bardziej niż konieczne, ze względu na objęty nim obszar (całe terytorium UE), jak i zakres produktów (wykryte przypadki choroby dotyczyły dzików, natomiast zakaz handlu dotyczył wieprzowiny i produktów wieprzowych ze świń domowych).

²⁰ Z przeprowadzonych badań wynikało, że wirus ASF wykryty w UE przeniół się z Rosji (via Białoruś).

²¹ WTO, *Russian Federation – Measures on the importation of live pigs, pork and other pig products from the European Union*, WT/DS475/1, 14 April 2014; WTO, G/SPS/N/RUS/46, 21 January 2014.

²² WTO, WT/DS475/8, 28 September 2016.

²³ WTO, WT/DS479/1, 26 May 2014.

²⁴ European Commission, *Trade and Investment Barriers Report 2015*, COM(2015) 127 final, 17.3.2015, s. 9.

²⁵ Na temat procedury antydumpingowej patrz np. E. Kaliszuk, *Dumping i ochrona przed dumpingiem w GATT i WTO*, (w:) *Polska w WTO*, red. nauk. J. Kaczurba, E. Kawecka-Wyrzykowska, IKCHZ, Warszawa 2002, s. 135-162.

²⁶ WTO, WT/DS485/1, 4 November 2014.

²⁷ HS 4810229000 (niektóre rodzaje lekkiego papieru powlekanego); 4810293000 i 4810138009 (niektóre produkty z papieru

i tektury w rolkach), 4810923000 (niektóre wielowarstwowe produkty z papieru i tektury z tylko jedną zewnętrzną warstwą białą), 4810921000 (niektóre wielowarstwowe produkty z papieru i tektury z każdą warstwą białą) i 4810199000 (niektóre wyroby z papieru i tektury).

²⁸ Przypadek oleju palmowego i jego frakcji (HS 1511901902, 1511909902) oraz chłodziarek i zamrażarek typu domowego (HS 8418102001).

²⁹ Zgodnie z zasadami obowiązującymi w WTO, zmiana rodzaju stawki celnej nie może prowadzić do podniesienia poziomu pobieranego cła.

³⁰ Chłodziarki i zamrażarki typu domowego (HS 8418108001) oraz chłodziarki sprężarkowe o pojemności powyżej 340 litrów (HS8418218000).

³¹ WTO, *Russia – Tariff Treatment of Certain Agricultural and Manufacturing Products. Report of the Panel*, WT/DS485/R, 12 August 2016.

³² EaUG jako unia celna stosuje wspólną taryfę celną. Rosyjskie zobowiązania wobec WTO w większości przypadków wiązały tę taryfę, z kilkoma tymczasowymi (niższymi) wyjątkami dla Kazachstanu, Armenii i Kirgistanu, z uwagi na ich zobowiązania wobec WTO.

³³ Czwarty spór był wszczęty przeciwko Ukrainie, a dotyczył środków antydumpingowych na azotan amonu.

³⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1225/2009 z 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony przed przywozem produktów po cenach dumpingowych z krajów niebędących członkami Wspólnoty Europejskiej, DzUrz L 343 z 22.12.2009 r.

³⁵ WTO, WT/DS474/1, 9 January 2014.

³⁶ Przypadki, gdy ceny rozważanego produktu lub wkładu wykorzystywanego do jego produkcji są sztucznie zaniżone, znacząco różne od cen na rynku światowym lub rynkach reprezentatywnych, lub w inny sposób zniekształcone, np. na skutek urzędowej regulacji cen czy stosowania ceł eksportowych.

³⁷ WTO, WT/DS474/1, 9 January 2014.

³⁸ WTO, WT/DS494/1, 19 May 2015.

³⁹ Zwłaszcza w świetle stwierdzenia przez UE istnienia ograniczonego prawdopodobieństwa ponownego wystąpienia dumpingu w przypadku niektórych spawanych rur i przewodów rurowych z żeliwa lub stali niestopowej pochodzących z Ukrainy i zakończenia postępowania w odniesieniu do ich przywozu w wyniku przeprowadzonego przeglądu wygaśnięcia. Por. Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/110 z 26 stycznia 2015 r. nakładające

ostateczne cło antydumpingowe na przywóz niektórych spawanych rur i przewodów rurowych z żeliwa lub stali niestopowej pochodzących z Białorusi, Chińskiej Republiki Ludowej i Rosji oraz kończące postępowanie w odniesieniu do przywozu niektórych spawanych rur i przewodów rurowych z żeliwa lub stali niestopowej pochodzących z Ukrainy w następstwie przeglądu wygaśnięcia zgodnie z art. 11 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 1225/2009, DzUrz UE L 20, 27.1.2015 r., s. 6.

⁴⁰ WTO, WT/DS476/1, 8 May 2014.

⁴¹ Celem trzeciego pakietu energetycznego, wdrażanego w UE od marca 2011 r., jest liberalizacja i dalszy rozwój konkurencji na rynkach energii elektrycznej i gazu, a także poprawa standardu usług i bezpieczeństwa dostaw. Ma on prowadzić do zwiększenia przejrzystości rynków detalicznych i skuteczności nadzoru regulacyjnego prowadzonego przez niezależne krajowe organy regulacyjne, a także do wzmocnienia ochrony konsumentów. Por. Urząd Regulacji Energetyki, *Trzeci pakiet energetyczny*, <http://www.ure.gov.pl/pl/urząd/wspolpraca-miedzynarod/trzeci-pakiet-energetyki> [dostęp: 15.6.2016].

⁴² W myśl trzeciego pakietu energetycznego jest nim przesył gazu ziemnego poprzez sieć, składającą się głównie z gazociągów wysokociśnieniowych, inną niż sieć gazociągów kopalnianych i inną niż część wysokociśnieniowych gazociągów używanych głównie w ramach dystrybucji lokalnej gazu ziemnego, w celu dostarczenia go odbiorcom.

⁴³ W myśl Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/73/WE z 13 lipca 2009 r. dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylającej dyrektywę 2003/55/WE, „rynek wschodzący” oznacza państwo członkowskie, w którym pierwsza dostawa handlowa w ramach jego pierwszej umowy długoterminowej na dostawę gazu ziemnego miała miejsce nie wcześniej niż 10 lat temu.

⁴⁴ W myśl ww. dyrektywy za rynek odizolowany uznaje się państwo członkowskie, które nie jest bezpośrednio podłączone do systemu wzajemnie połączonego żadnego innego państwa członkowskiego i ma tylko jednego głównego zewnętrznego dostawcę.

⁴⁵ O tych powiązaniach więcej np. w: World Bank, *Global Economic Prospects – Spillovers amid Weak Growth*, January 2016.

⁴⁶ Warto dodać, że liczba unijnych środków antydumpingowych obowiązujących w przywozie z Rosji maleje (z 10 w latach 2004-2006 do 6 w połowie 2016 r. (European Commission: *Anti-Dumping, Anti-Subsidy and Safeguard Statistics*)).

GOSPODARKA I FINANSE

SLOVENIA BACK ON ITS FEET – WHAT PRICE IS TO BE PAID FOR GREED?¹

Miklós Somai*

Following a sixteen-year period of sustained high growth, the Slovenian economy slumped into a deep, W-shaped recession between 2009 and 2013. This paper is a modest effort to understand how the country had been pushed

into such a deep downturn, what mistakes led to the prolongation of the crisis, how even the legendary political stability had been weakened for a while, and finally, how both internal and external pressure resulted in Slovenia's getting back on the path of economic growth.

Organic transition

After a two-year recession in 1991/1992 caused by the rapid disintegration of Yugoslavia, the independent